

**LA FORTIFICACIÓ ROMANA
DE LES RODALIES DEL MAS SEC
(MUNTANYA GRAN)**

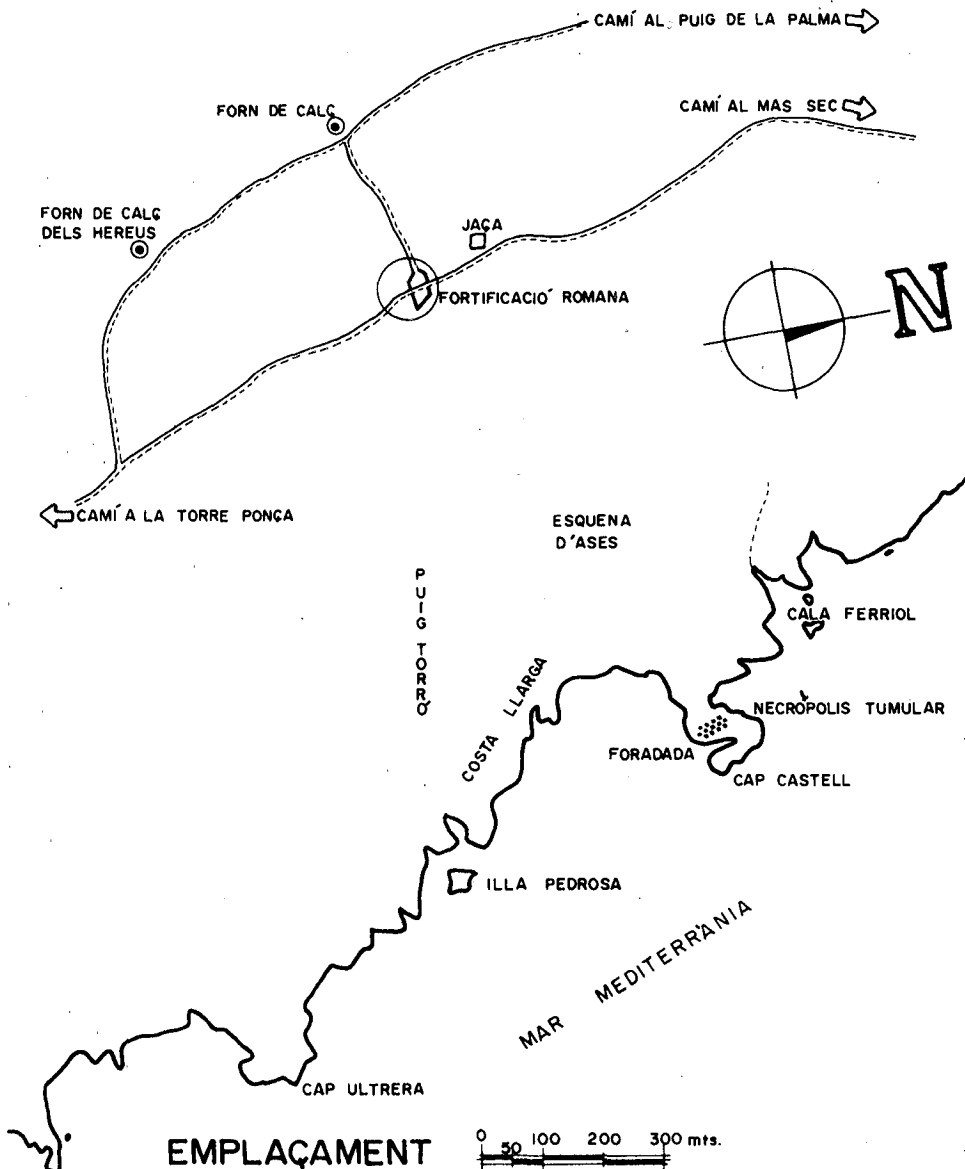
Per MIQUEL-DÍDAC PIÑERO - BENJAMÍ BOFARULL
JOSEP Mª CORTAL - FRANCESC TUBAU
CARLES CORTAL

Volem donar notícia d'una edificació arruïnada, de planta pentagonal molt irregular, que cinc membres de la Secció de prehistòria, arqueologia i arquitectura medieval del CENTRE D'ESTUDIS ESCALENCS, tenim en estudi, i que està a un kilòmetre, en direcció Sud-Oest del Mas Sec o també anomenat Mas Pobre, a la Muntanya Gran o Muntanya Ral, terme municipal de Torroella de Montgrí.

A la tardor de l'any 1965, dos dels signants, en Piñero i en Tubau, vàrem trobar aquesta singular edificació de pedra, mentre fèiem una prospecció general per aquests indrets.

En el programa-inventari de la Primera exposició arqueològica del CENTRE D'ESTUDIS ESCALENCS, de març de l'any 1978, citàvem aquest jaciment de materials d'època de la dominació romana, amb el nom del MAS SEC (Muntanya Gran), en parlar d'estacions arqueològiques significatives conegudes i inèdites, dins del nostre marc sub-comarcal.⁽¹⁾

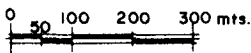

EMPLAÇAMENT

FORTIFICACIÓ ROMANA

L' ESCALA 1-IV-84

[Handwritten signature]

CENTRE D'ESTUDIS ESCALENCES

Les parets de pedra, sense morter, fetes de pedres grans, mal escairades, algunes lleugerament carejades, deixen un espai entremig, entre les dues fileres de pedres de cada banda, on el buit està reomplert de pedruscall i fang. En els trams menys destruïts, el mur arriba a mesurar mig metre d'alçada. L'amplada dels murs és regular, un metre amb trenta centímetres, menys en el cas de les torretes, que mesuren més.

La planta pentagonal irregular mesura: murs del portal, costat de Ponent, banda Nord-Oest, llargada, vint-i-set metres amb cinquanta centímetres; portal, llargada exterior, cinc metres, i llargada interior, quatre metres; gruix d'amplada, màxim, tres metres de passadís; les dues torretes, tenen dos metres d'ample; mur de la banda Sud-Oest, llargada, trenta-un metres amb cinquanta centímetres. Mur del costat de migdia, llargada, seixanta-sis metres. En la part exterior de l'angle Sud-Est, hi ha un basament de torreta que mesura quatre per quatre metres. El mur de llevant, llargada, quaranta-tres metres. Mur de tramuntana, llargada, quaranta-un metres amb cinquanta centímetres.

A dins de l'àrea interior del recinte fortificat, a set metres del mur de llevant, hi ha un piló d'enderrocs, que amaga una petita construcció, de cinc metres per sis metres. En aquest lloc hi ha una considerable acumulació de fragments de dòlia, tègula, àmfora, molins de pedra volcànica, terrissa casolana.

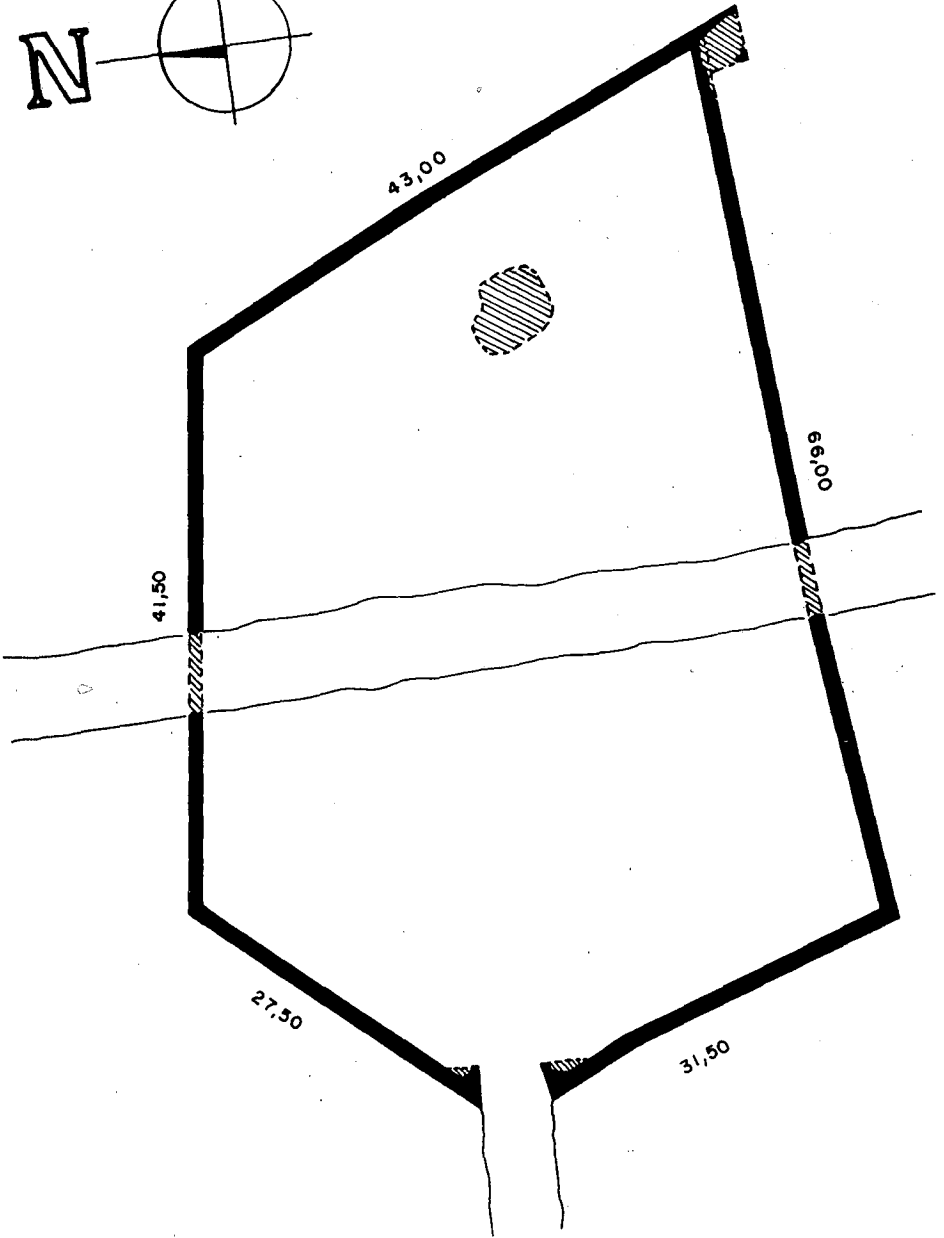
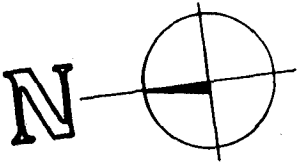
Estat de conservació del recinte fortificat.

La conservació del recinte fortificat no ha variat des de 1965 fins ara, gràcies a què el camí entre l'Escala i l'Estartit, en el seu tram entre el Mas Sec i la Torre Ponça ha estat desviat més a llevant, per sota del Puig Torró. Però, en l'època que el camí atravesava el lloc, varen ser trencades les parets de tramuntana i de migdia per fer-hi passar l'esmentat camí, que encara avui es conserva en mal estat.

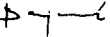
L'antic corriol que unia l'única porta del recinte amb el camí ancestral que des de llevant del Puig de la Palma, unia el de Palau per una banda, i Montgó, per l'altra, amb el Coll de les Sorres i el conjunt de vil·les romanes que s'estenien en el paratge de Santa Maria de Càrcer. Entre les Maures i Torroella de Montgrí, es troba pràcticament perdut, sobretot després de les llaurades forestals.

Durant els darrers segles, quan els carros passaven entremig del recinte, els seus murs foren expoliats de les pedres dels trams, especialment de les filades superiors. Un segon factor de destrucció, fou la jaça actualment enrunada que s'aixeca a menys de cent metres al Nord de la fortificació romana, en la qual es veu que ja en època reculada foren reaprofitades les pedres de l'edificació anterior, per construir aquesta jaça de pastors.

PLANTA
FORTIFICACIÓ ROMANA
L'ESCALA 1-IV-84

0 2 5 10 mts.

CENTRE D'ESTUDIS ESCALENC

L'estat actual del recinte fortificat podria fer pensar en una utilització com a jaça o corral, però la construcció d'una jaça a tocar, així com les grans dimensions de l'àrea interior del recinte, ens fan pensar en inclinar-nos per concebir un ús militar o para-militar; volem dir, que tenia un caire defensiu i fortificat, que ha estat deformat en el curs dels segles per erosió natural i per l'expoliació de la gent.

Els angles dels murs i els basaments de les torretes defensives estan força conservats, al contrari de la resta del recinte.

Materials arqueològics

En el curs de les diverses prospeccions visuals del jaciment, s'ha pogut recollir terrissa cassolana tardo-romana (segles IV-V), fragments d'àmfores, que van des dels segles II-III fins el segle V, dòlia molt abundant i fragments de molins domèstics, fets en roques volcàniques poroses.

Per la major densitat de fragments escampats, es pot considerar que en els curs dels segles d'ocupació del lloc s'havien utilitzat moltes dòlies, així com àmfores en menor quantitat.

L'abundància de recipients, podria interpretar-se com una necessitat de posseir una quantitat important de beguda pels ocupants del recinte.

Consideracions entorn del jaciment

Si tenim en compte l'extensa àrea que ocupa el recinte, així com la forma pentagonal de la seva planta, amb un portal fortificat, podríem considerar que ens trobem davant una fortificació romana, aixecada entre els segles II i III i que va ser utilitzada fins a les darreries del segle V o encara més endavant.

La funció defensiva aniria lligada amb el latifundi de la vila de la Torre Ponça, essent un centre militar de les diferents «turris» o llocs de vigilància que hi havia entre Empúries i les Illes Medes.⁽²⁾

Aquesta fortificació, devia protegir la costa de l'àrea de la Cala Ferriol i també els accessos septentrionals a la vila de la Torre Ponça, jaciment plenament identificat⁽³⁾. Així com vigilava la reraguarda del poblament de la zona de Riells i Montgó (Corral d'en Pi, Clotes, Corral d'en Gregori o Can Lleona, els Cossís, Jaça d'en Vigarós...) i la vila del Palau i el poblament del costat de Sant Briu.⁽⁴⁾

NOTES

- (1) Miquel-Dídac Piñero i Costa i Josep Mª Cortal i Ferrer, «Exposició de materials arqueològics locals i de les zones veïnes de l'Escala. Panorama arqueològic de la zona», Centre d'Estudis Escalencs, març de 1978.
- (2) Anna Pujol i Puigvehí, «El Ampurdán desde la colonización griega a la conquista romana», Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos, Figueres, 1977. En la pàgina 184, es refereix a les torres de la costa, seguint els textos de Plini i Livi (pàgina 183) i Mela (pàgina 186), en els quals es parla de «turrium Hannibalis» en llocs dominants contra la pirateria i les «Hannibalis Scalae», en els «Mons Iovis» (Montgrí i Muntanya Gran).
Cal esmentar que l'any 1979, l'arqueòleg Jordi Barris ens va comunicar que havia identificat un jaciment inèdit, junt amb el seu pare, en el promontori rocós, de Miradones, que en observacions posteriors realitzades per part nostra ens fa pensar en un «mirall» o lloc de vigilància en època romana, de la costa, des del Milà fins a Cap Castell, on un de nosaltres, en Piñero, va descobrir, l'any 1978, una necròpolis tumular de pastors de la transició al Primer Ferro, amb un jaciment posterior sobreposat.
En el Cap Ultrera, per un costat, i a la Muntanya de Montgó, per l'altre, junt amb el Puig Torró, devia haver-hi tota una xarxa de punts de guaita. Així com a l'Illa Meda Gran (Jaciments romans esmentats per en Pella i Forgas), «Historia del Ampurdán», Barcelona 1883 que devia rematar l'obra de fortificacions i punts de vigilància d'aquesta àrea emporitana).
- (3) El mas de la Torre Ponça s'aixeca sobre una villa romana. Segons en Josep i Xavier Puig, hi ha grans parets que revelen un important jaciment («Exposició Arqueològica de les Troballes en el Montgrí», Centre d'Estudis del Montgrí, 1976) i al camí dels Russos, a ponent de la Torre Ponça. En Vert i en Puig, diuen en el mateix treball, que hi ha una necròpolis romana d'incineració.
En Joan Badia i Homs, «L'Arquitectura Medieval de l'Empordà», Girona, 1977, Volum I, BAIX EMPORDÀ, pàgina 412, escriu que la Torre Ponça és una masia antigament fortificada, situada en el planell de la serra, al nord de la Roca Maure, i és l'únic mas que es troba en ple massís del Montgrí, i en la seva rodalia hi apareix ceràmica romana, àmfores i tègules especialment, àdhuc, és possible, que algunes restes pertanyin a aquesta època.
En el treball interessant de recopilació i estudi dels arqueòlegs Josep Mª Nolla i Brufau i Josep Casas i Genover, «Carta arqueològica de les comarques gironines: el Poblament d'època romana al Nord-Est de Catalunya», donen la Torre Ponça com a possible villa romana. Citen la necròpolis propera i el camí que va cap el Puig de la Palma i el Palau. Entre els materials recuperats de la Torre Ponça, citen, àmfores itàliques (Dressel I), ceràmica reduïda emporitana, comú oxidada, terra sigillata clara (africana) A (forma Hayes 23), pàgina 151, Girona, 1984.
En la mateixa obra, en Nolla i en Casas, a la pàgina 158, esmenten el jaciment de la Muntanya Gran, que nosaltres els indicarem perquè no quedés fora d'aquest important inventari científic, en una visita a principis de 1980. El donen com a estació dubtosa i descriuen les seves estructures més significatives. Apunten la possibilitat que el recinte fos un corral com l'estructura veïna, situada al nord. Però, diuen que hi ha dues torretes que defensen l'única porta antiga del recinte pentagonal.
També, l'any 1978, mostrarem a en Josep Vert, del Centre d'Estudis del Montgrí, aquest recinte fortificat, que serà inclòs en el llibre que té en curs de redacció, titulat «El Poblament Romà del Montgrí» (inèdit).
Amb motiu de l'excursió del dia 8 d'octubre de 1978, de l'equip de la Fonollera, a la necròpolis tumular de Cap Castell. Enriqueta Pons, Assumpta Toledo, Josep Tarrús, Julia Chinchilla i la resta d'arqueòlegs i estudiants, va visitar aquesta fortificació romana del Mas Sec, acompanyats de M. D. Piñero, identificant el caire densiu de l'estructura pentagonal, l'arqueòleg J. Tarrús.
Sobre la necròpolis de Cap Castell, descoberta el dia 9 d'abril de 1978 per en Piñero, hi ha un informe inèdit de M. D. Piñero i Costa i Enric Casassas i Figueres de l'agost de 1978 («Dossier de Cap Castell»), l'estudi inèdit de Na Enriqueta Pons i Brun, «Campanya de prospecció arqueològica en Cap Castell-La Foradada», memòria de juliol de 1979, inèdita, i Enriqueta Pons, «L'Empordà: l'Edat del Bronze a l'Edat del Ferro», Girona, 1984, veure especialment pàgina 38.

- (4) Els jaciments amb materials romans, junt amb d'altres anteriors i d'altres posteriors localitzats per l'equip del Centre d'Estudis Escalencs en els anys 1978 fins ara, en la zona propera a aquest recinte fortificat i que resten inèdits, però estan en estudi, són, entre altres que ens reservem de moment, l'àrea d'acumulació de dòlia, àmfora i tègula del pla d'Esquena d'Asés, sobre la Cala Ferriol; els materials indiketes, púnics, massaliotes i romans que també hi ha a Cap Castell; el jaciment abans esmentat de Miradones, descobert per l'arqueòleg Jordi Barris i visitat varies vegades per nosaltres; les ceràmiques de terra sigillata sud-gàllica de la Jaça d'en Vigarós (poblat medieval inèdit de gran interès) a prop del Puig de la Palma; els fragments d'àmfora d'unes ruïnes aprofitades per jaça que hi ha en els Cossis; la sèrie de jaciments del paratge de Sant Briu, entre el Palau i el Corral d'en Pi, jaciment de Riells, en el qual a més dels materials romans (sigillata, àmfora, dòlia, tègula, etc), hi ha, en un lloc enlairat de Sant Briu, una cista megalítica inèdita, descoberta en 1978 per Piñero i Ignasi Campos, que està en curs d'estudi, a cura d'en Bofarull i en Piñero (hi ha una planta i un alçat dibuixats); materials romans dins del conjunt arqueològic del Bol Roig (les Planases), a prop de la possible villa romana imperial del Corral d'en Gregori o Can Lleona, a Montgó...